

محصولات کشاورزی و تولیدات روستایی

اعتبارات تعاضی و چشم انداز

اشکال نیست، زیرا دریافت وام از طریق این مؤسسات موکول به قبول شرایطی است که بهره‌برداری اقتصادی از رشتہ مورد نظر و تحصیل اعتبارات لازم را به نحوی که برای جریان عملیات یاد شده مقرر به صرفه نماید، غیر معکن می‌سازد. بانکهای تجاری غالباً در شرایطی قرار دارند که نمی‌توانند وام کافی در اختیار کشاورزان و سایر تولید کنندگان روستایی قرار دهند. چون این بانکها قادر به ارزیابی صحیح عوامل تولید نیستند و امکان نظارت مأمورین آنها بر نحوه فعالیت واحدهای کوچک تولیدی روستایی بسیار محدود است. از طرفی نه تنها بخشهای صنعتی و کشاورزی همواره با مشکلات اعتباری رو به رو هستند، بلکه شاغلین این رشتہ‌ها نیز در موارد خصوصی و در مواقعی که با مشکلی ناگهانی مواجه می‌شوند فتدان منبع اعتباری مناسب را به خوبی احساس می‌کنند. احتیاج میرم و دائمی کلیه دلیقات روستانیان به تحصیل اعتبار، شرایط

داخلی و بین المللی است، هرگز بدون امکانات مالی و سرمایه کافی نمی‌تواند رونق و رواج لازم را به دست آورد و اعتبار و تسهیلات پولی و مالی نه تنها در پیشرفت امور کشاورزی و تکامل و توسعه آن مؤثر است بلکه حتی در حیات فرد شاغلین و خانواده کشاورزان به شدت اثر می‌گذارد. تخفیف در نرخ بهره و تسهیلات در اعتبار و شرایط وام و مدت آن در بخش کشاورزی علاوه بر رونق بخشیدن به کار، تولید و محصولات کشاورزان در ارتقاء سطح زندگی عاملین این بخش و بسط و توسعه فرهنگ و بهداشت و تأمین مسکن و سایر نیازمندیهای زندگی آنان و بالاخره کیفرش و رواج بازار اقتصادی و به طور کلی رفاه خانواده کشاورزان مؤثر خواهد بود. در هر حال، تأمین اعتبار کافی برای هر یک، از بخشهای مذکور از طریق مؤسسات اعتباری موجود به ویژه از طریق بانکهای اعتباری خصوصی در هر کشوری به خصوص کشورهای توسعه نیافته خالی از

● محمد ولی کیانمهر - عضو هیأت علمی دانشگاه علامه طباطبائی

مقدمه

در شرایط حاضر مسائل اعتباری و امور مربوط به آن مثل سرمایه و پس انداز و وام و بهره و نظایر آن به قدری اهمیت یافته است که به طور قطع هیچ یک از بخشهای اقتصادی نمی‌توانند فارغ و بی نیاز و بر کنار از این مسائل، گرش صحیح و موفقیتی قابل توجه داشته باشند. فعالیتهای صنعتی و کشاورزی و به طور کلی هر نوع فعالیت اقتصادی، صرف نظر از عوامل دیگر، در درجه اول به سرمایه نیاز دارد. مسئله‌ای که غالباً اشخاص، شرکتها و سازمانها به سادگی از عهده تأمین آن بر نمی‌آیند و ناگزیر باید از طریق منابع مختلف، اعتباری اقدامات لازم را به عمل آورند.

بخش تجارت نیز که از مهم‌ترین عوامل توزیع کالا در جریان مبادلات بازارگانی

تعاونی‌های اعتباری ساده‌ترین نوع مؤسسات تعاونی هستند. سرمایه‌ای که مؤسسات تعاونی اعتباری باید صرف دارانی ثابت از قبیل ساختمان و وسائل مورداً احتیاج نماینده بسیار کم است. هزینه‌هایی که باید از بابت حقوق و غیره صرف کنندن از هزینه‌های مشابه در سایر انواع تعاونی‌ها است، زیرا مؤسسات تعاونی اعتباری را می‌توان با کارمندان نیمه وقت نیز اداره نمود. به علاوه تعاونی‌های اعتباری این مزیت را دارا هستند که سروکارشان با جیزی است که مورد احتیاج تمام طبقات مردم است.

مشکل بزرگ شرکتهای تعاونی اعتباری کمی سرمایه است زیرا محیط و فعالیت شرکتها تعاونی اعتبار محدود به منطقه کوچک است و اگر خطروی متوجه آن منطقه گردد ضرر آن متوجه شرکت نیز خواهد شد. از طرف دیگر چون میزان پس اندازها غالباً ناچیز است، اعطای وام به مقدار کافی و لازم مقدور نمی‌باشد. این اشکال غیرقابل حل نیست بلکه به سهولت می‌توان بر آن فائق آمد، بدین ترتیب که شرکتها تعاونی اعتباری کوچک که در نقاط مختلف ولی نزدیک به یکدیگر قرار گرفته‌اند، می‌توانند با هم متحده شده و در قالب اتحادیه اعتباری که دارای سرمایه و قدرت کافی است و اغلب از منابع اعتباری عمومی نیز می‌تواند استفاده نماید، مشارکت نمایند. شرکتهای تعاونی اعتباری می‌توانند احتیاجات اعتباری خود را از این طریق و راههای دیگر مرتفع سازند.

تعاونی‌های اعتباری و نقش تسهیلات مالی برای کشاورزان

در شرایط کنونی باتمام پیشرفت‌هایی که در بخش‌های صنعتی، بازارگانی و خدماتی ایجاد گردیده، هنوز حدود ۳۰٪ از جمعیت کره زمین به کار کشاورزی اشتغال دارند و در بعضی از کشورها بین ۷۰ تا ۹۰ درصد از جمعیت فعلی و غیر فعلی از طریق کشاورزی و تولیدات روستایی امارات معاش می‌نمایند! از نظر درآمد وضع رفت بار و فقر کشاورزان مملک عقب نگاه داشته شده با تراکم روز افزون جمعیت آنها چشمگیر است. در این کشورها هنوز در بخش کشاورزی از ابتدای ترین وسائل به عنوان ابزار تولید استفاده می‌شود. بلایای طبیعی، سماوی و آفات نباتی به ناگهان، کشاورز را از هستی ساقط می‌نماید. دلالان و واسطه‌ها و پله وران و ربا خواران مانند سرطان بر

عده‌ای از اعضاء تأسیس می‌شوند از نظر تقویت بنیه مالی و کمک به خود و تأمین اعتبارات ارزان با شرایط مساعد برای بازپرداخت وام، وضع کامل‌ MMA ممتازی خواهند داشت. شرکتهای تعاونی اعتباری که معمولاً حوزه فعالیت محدود دارند، به سادگی می‌توانند از ویژگیهای روانی و شرایط زندگی و حرفاً و امکانات اعضاء و استفاده کنندگان از وام، اطلاع حاصل نمایند. در حقیقت وام دهنده و وام گیرنده به دنبال یک هدف هستند و نفع و ضرر وام دهنده و وام گیرنده از یکدیگر جدا نمی‌باشد. در شرکت تعاونی اعتبار اعضاء می‌کوشند تا سرحد امکان اصل و فرع وام‌های دریافتی را در موعد مقرر بپردازند تا خود و دولتشانشان بتوانند از امکانات و اعضا شرکت استفاده نمایند. عضوی که از مزایای اداره صحیح پولها و اعتباراتی که متعلق به خود است بهره‌مند می‌شود بپس انداز و تقویت سرمایه شرکت خویش نیز تشویق می‌گردد. علاوه بر اینها پس اندان مستمر هفتگی، ماهیانه و سالیانه عضو را بدین کار عادت می‌دهد و وقتی احساس کند که از مجموع پولهای پس اندازه شده رقمی بزرگ حاصل می‌گردد که مورد استفاده فرد اعضا قرار می‌گیرد، توانی برای ایجاد سایر انواع شرکتهای تعاونی نیز باشد. شرکتهای تعاونی اعتبار که به همت

احتیاج مبوم و دائمی کلیه طبقات روستاییان به تحریم اعتبار، شرایط مناسبی برای فعالیت فزول خواران و سودجویی ظالمانه آورده که در این میان تنها راه گریز از چنگال رباخواران کوچک و بزرگ و نجات یافتن از پرداخت بدهی‌های کلان و غیر عادلانه، تشکیل شرکتهای تعاونی اعتبار کشاورزی و روستایی می‌باشد.

حدودی تقلیل داد ولی به کارگیری این تکنیکها برای واحدهای کشاورزی با امکانات مالی اندک کشاورزان، امکان پذیر نمی‌باشد.^۲

اهمیت اقتصادی بخش کشاورزی

کشاورزی از قدیمی‌ترین اشکال فعالیتهای تولیدی اقتصادی در جامعه پسری است، به گواهی تاریخ پیشتر تمدن‌های شناخته شده پسری حول محور کشاورزی شکل گرفته‌اند.

در جهان امروز با وجود پیشرفت‌های خیره کننده‌ای که در سایر گونه‌های فعالیتهای اقتصادی مانند خدمات و صنعت رخ داده است، کشاورزی همچنان نقش چشم‌گیری در عرصه اقتصادی جوامع مختلف ایقا می‌نماید. از بیدگاه توسعه اقتصادی نقش کشاورزی به دلیل کمک فراوان آن به پیشرفت جریان رشد و توسعه اقتصادی غیر قابل انکار است.

بخش کشاورزی در جریان رشد و توسعه اقتصادی چند وظیفه مهم و اساسی بر عهده دارد: نخستین و مهم‌ترین وظیفه این بخش تأمین غذا و امنیت غذایی برای جمیعت رو به رشد جهان و کشور است.^۳ وظیفه مهم دیگر بخش کشاورزی ایجاد مازاد اقتصادی یا پس انداز برای توسعه فعالیتهای گوناگون در خود بخش یا در سایر زمینه‌های اقتصادی است.

وظیفه دیگر بخش کشاورزی، عرضه مواد خام مورد نیاز صنعت و کمک به توسعه صنایع وابسته به کشاورزی است و بالاخره وظیفه مهم دیگر بخش کشاورزی عبارت است از حفظ و بهسازی محیط زیست برای زندگی بهتر اینماه بشر، همه وظایف یاد شده برای دستیابی به توسعه اقتصادی اهمیت فراوان دارند. اما در کشورهای در حال رشد اندماج این وظایف برای بخش کشاورزی و فعالان آن خالی از

باشد و از نظر اقتصادی به تنها یعنی قادر به خرید ماشین آلات کشاورزی نیست، از این رو برای بالا بردن بازدهی فعالیت خود ناچار است در سازمانهای تعاونی اعتباری و اتحادیه‌های مربوط به آنها عضویت یابد.

۲- بخش کشاورزی در مقایسه با سایر بخش‌های اقتصادی دارای درآمد کمتری است، به عبارت دیگر بازدهی سرمایه در بخش کشاورزی به دلایل زیر نسبت به بخش صنعتی یا بازارگانی کمتر است:

(الف) قیمت محصولات کشاورزی، همیشه با می‌ثباتی و ناپایداری همراه است چون قسمت بیشتر محصولات کشاورزی ماهیتاً فاسد شدنی می‌باشد و تسهیلات کافی و مناسب مانند اینبار داری معمولاً در دسترس کشاورزان و روستاییان قرار ندارد، از این نظر چنین محصولاتی لزوماً می‌باشند هر چه سریع‌تر به بازار عرضه گردند. عرضه فراوان و جمعی محصولات کشاورزی به بازار دلایل کاهش قیمت و می‌ثباتی بازار این محصولات است. همچنین عدم وجود وسایل حمل و نقل محصولات کشاورزی و حجم بودن این محصولات و هزینه بر شدن حمل و نقل آنها و نیز عدم دسترسی کافی کشاورزان به اطلاعات مربوط به بازار محصولات کشاورزی مزید بر علل فوق است.

(ب) میزان مخاطرات در بخش کشاورزی به علت بودن عوامل جوی و طبیعی و غیره قابل پیش‌بینی نبودن و عواملی از قبیل آفات، سرما، سیل، خشک سالی، طوفان و آفات نباتی و حیوانی مانند سن، ملخ و غیره بسیار زیاد و خسارت بار است. بنابراین بهره برداری از کشاورزی از یک طرف و میزان محصولی که کشاورز خرد پا از مزارع کوچک خود به دست می‌آورد از طرف دیگر، شرایطی برای واحدهای کوچک کشاورزی ایجاد نموده که به طور منفرد نمی‌تواند با امکانات فعلی همگامی داشته

روی روستاهای و روستاییان پنجه می‌افکند و روز به روز به فقر و مسکن روستاییان می‌افزایند.

نقض و ناکافی سیستم نظارتی و حمایتی در این کشورها، بهره برداری کشاورزی را در وضع نامطابق قرار می‌دهد. به طوری که متفکرین و مصلحین اقتصادی و اجتماعی به ویژه تعاون گرانی را به فکر چاره اندیشی عاجل ودادشت و آنها راه نجات را در اتفاق، اتحاد، همکاری خود کشاورزان و تولید کنندگان روستایی دانسته‌اند علاوه بر این، امروزه کفايت و شایستگی الگوی اقتصاد تعاونی و اصول مربوط به آن در حل و رفع بسیاری از مشکلات کشاورزی و کشاورزان در مقایسه با سیستمهای اقتصادی دیگر آشکار است.

در اکثر کشورهای جهان به ویژه کشورهای توسعه نیافتة، همکاری کشاورزان بر پایه اصول تعاونی به عنوان راه پیشرفت و توسعه کشاورزی، دامداری و عمران روستاهای و نیز تأمین زندگی بهتر برای آنها پذیرفته شده است. تعاون برای کشاورزی را راه حلی برای مقابله با این معضلات دانسته‌اند.^۱

اعتبارات تعاونی شامل کلیه فعالیتهایی است که به منظور کمک به کشاورزان به عنوان تولید کننده قسم اعظم مواد غذایی و مواد اولیه صنعتی به عمل می‌آید. این نوع فعالیتهای تعاونی به دلایل گوناگون سبیلی از کشورها جنبه ضروری و حیاتی پیدا کرده است چون:

۱- کشاورز در زمانهای گذشته به علت ساده بودن ابزار تولید کشاورزی قادر بود منفرد و جدا از جمع از مزرعه کوچک خود بهره برداری تأمید، امروزه صنعتی شدن کشاورزی و مکانیزه شدن ابزار تولید در بخش کشاورزی و استفاده از ماشین آلات سنتگین و سبک در کشاورزی از یک طرف و میزان محصولی که کشاورز خرد پا از بخش کشاورزی ایجاد نموده که به طور منفرد نمی‌تواند با امکانات فعلی همگامی داشته

(الف) مؤسسات دولتی، این قبیل مؤسسات یا در مالیکت دولت قرار دارند و یا تحت نظارت دولت هستند، این مؤسسات یا مستقیماً به کشاورزان وام و اعتبار می‌دهند یا اعتبارات لازم را برای منابع اعتباری محلی تأمین می‌کنند.

(ب) بانکهای بازرگانی و تجاري، بانکهای بازرگانی و تجاري تمایل چندانی به اعطای اعتبارات کشاورزی ندارند و قادر تسهیلات لازم در این مورد هستند.

(ج) منابع خصوصی، منابع خصوصی که عبارتد از آشنایان کشاورزان، تجار و کسبه که معمولاً اجتناس و تولیدات کشاورزان را به طور نسبی و قسطی به آنها می‌فرشند. سلف خرها و پیله وران که محصولات کشاورزان را قبل از عرضه به بازار می‌خرند، ریا خواران حرفه‌ای و غیره.

(د) شرکتهای تعاونی اعتباری بدون تردید از نظر تأمین اعتبارات برای کشاورزان از هر سازمان اعتباری دیگر مناسبتر و مهمتر می‌باشد. شرایط و موقفيت اين شرکتها رعایت اصول خودبازاری و اجرای دقیق

اصول اساسی شرکتهای تعاونی اعتباری و انجام کار به دست خود مردم است. در کشورهای عقب نگاه داشته شده و در حال رشد سطح درآمد کشاورزان به قدری پایین است که بدون کمک دولت، تأمین اعتبارات لازم و تقویت بنيه مالي شرکتهای تعاونی اعتباری به طور مؤثر قادر به انجام وظیفه نمی‌باشدند. در این قابل کشورها، شرکتهای تعاونی اعتبار معمولاً تشکیلات هرمی شکل دارند که در رأس آنها یک بانک مرکزی برای ارشاد و هدایت و حمایت شرکتهای تعاونی و جلب اعتماد و کسب اعتبارات از دولت قرار گرفته‌اند و اتحادیه‌های تعاونی در حد وسط واقع می‌شوند و شرکتهای تعاونی کوچک و اولیه به تعداد زیادی در قاعده هرم قرار می‌گیرند.

شرکتهای تعاونی اعتبار در مراحل پیشرفت به خوبی می‌توانند در انجام طرحهای وسیع اعتبارات، نظارت داشته و اعتبارات را تضمین و قسمت زیادی از مخارج اداری را جلوگیری نمایند.

اشکال نیست چون، تسهیلات اعتباری و منابع مالی لازم به آسانی قابل حصول نیست.

لزوم ایجاد تعاونی‌های اعتباری کشاورزی و اهمیت اقتصادی آنها

تنها در پیشرفت و تکامل و بهره برداری از آن تاثیر به سزاوی دارد بلکه حتی در حیات فرد فرد شاغلین آن نقش مهمی دارد می‌باشد بخش کشاورزی است.

یکی از طرق مهم پیشرفت و توسعه در بخش کشاورزی، ایجاد اعتبارات کشاورزی می‌باشد که در زمان مناسب و لازم می‌باشد در اختیار کشاورزان قرار داده شود. البته باید توجه داشت که اعتبار عامل و وسیله‌ای مناسب و کارآمد به منظور افزایش تولیدات و توسعه کشاورزی است. چرا که تسهیلات در اعطای اعتبارات بخش کشاورزی علاوه بر رونق بخشیدن به کار و تولیدات کشاورزی در ارتقاء سطح زندگی کشاورزان و بسط و توسعه فرهنگ و بهداشت و سایر نیازمندیهای آنان و استقلال اقتصادی در بخش روستایی نیز تأثیر مهمی خواهد داشت. اعتبارات کشاورزی را می‌توان از منابع گوناگونی در اختیار کشاورزان قرار داد که مهم‌ترین آنها عبارتند از:

مسائل پولی و اعتباری از پدیده‌های اقتصادی مهم هستند که به طور قطع هیچ یک از بخش‌های اقتصادی نمی‌توانند فارغ و بی نیاز از این مسائل گردش صحیح و موقعیتی قابل توجه داشته باشند. بخش صنعت که در واقع پایه‌های رشد اقتصادی هر کشور است در درجه اول به سرمایه عظیمی نیاز دارد که در اکثر کشورهای رو به رشد تأمین چتین سرمایه‌ای از عهده یک بخش اقتصادی خارج است. بخش تجارت نیز که نقش مهمی در توزیع کالاهای واردات و صادرات به عهده دارد بدون امکانات اعتباری و سرمایه کافی نمی‌تواند تحرک و رونق لازم را داشته باشد. اما بخشی که اعتبار و تسهیلات پولی و مالی نه

در مورد شرکتهای تعاونی باید به این موضوع توجه داشت که شرکتهای تعاونی اعتبار به خودی خود هدف نیستند بلکه وسیله‌ای برای کارگشایی و رفع نیاز کشاورزان از زیر بار قرض و تشویق و حمایت آنان در جهت پس انداز و تولید بهتر و بالاخره رفاه نسبی کشاورزان می‌باشد. علاوه بر این، تشکیل شرکتهای تعاونی اعتبار آخرین قدم نیست بلکه در حقیقت اولین قدم در راه آزاد سازی کشاورزان و آماده ساختن آنان برای قبول تحول در کار و زندگی و تدارکات کشاورزی از نظر بازار و بازار رسانی و فروش. شرکتهای تعاونی فروش و بازار یابی می‌توانند به سهم خود کمک، بزرگی به پیشرفت کشاورزی بنمایند.

اصولاً تأمین اعتبار جهت سرمایه گذاری در بخش کشاورزی مشکل است، چون اولاً کشاورزان از بینهای ضعیف مالی برخوردارند و ثانیاً با توجه به مسائلی که به آنها اشاره رفت غالباً بانکهای مختلف از دارن اعتبار و وام به کشاورزان خوداری می‌کنند و نظر به این که طبیعت بهره برداری کشاورزی به گونه‌ای است که اکثریت کشاورزان در همه نقاط جهان در فاصل کاشت تا برداشت محصول ناچار به استقرار است و همچنین برای افزایش تولیدات خود و اصلاح سیستم کاشت و خرید بذر، کود و ماشین آلات کشاورزی به وام نیازمندند، تأمین اعتبارات کافی با بهره مناسب در بخش کشاورزی از اساسی ترین تدابیر برای پیشرفت کشاورزی است. در صورتی که کشاورزان منابع اعتباری مناسب در اختیار نداشته باشند، به ناچار برای تأمین اعتبارات لازم به سلف خرها یا ربا خواران روی می‌آورند که نه تنها این امر مشکلات اقتصادی آنها را حل نمی‌کند بلکه تشدید نیز می‌نماید و بر فقر آنها می‌افزاید. لذا تشکیل مؤسسات اعتباری تعاونی در روستاهای می‌تواند گره گشای مشکلات اعتباری کشاورزی باشد.

گرچه تعاونی اعتباری کشاورزی به عنوان تنها وسیله و راه حل برای رفع مشکلات کشاورزی تلقی نمی‌شود اما استفاده از شبیوهای تعاونی در بخش

کشاورزان در ثبات اقتصادی، پولی و مالی نیز نقش عمده‌ای دارد. راهنمایی ما در این طرح گروههای متعددی است که از زمان پیش کسوتان تعاوینی و تعاونی‌های اعتباری نوع «رایف آیزن» در آلمان و دیگر نقاط جهان برای بهبود وضع کشاورزان و نوع اعتبارات شهری یعنی تخصیص وام و اعتبار به صنعتکاران، صاحبان حرف و غیره ابداع و ایجاد شده است.^۵

● پی نوشت‌ها:

- ۱- شیرانی، علیرضا، اقتصاد تعاونی - دانشگاه علامه طباطبائی - ۱۳۶۸.
- ۲- دکتر ناهید، منوچهر - نقش شرکتهای تعاونی در پیشرفت و توسعه کشاورزی، مؤسسه آموزش و تحقیقات تعاون، دانشگاه تهران، ۱۳۴۶.
- ۳- چارلز. ب، توسعه اقتصادی - ترجمه دکتر رضا صدوقی، مدرسه عالی مدیریت گیلان، ۱۳۵۱، ص ۴۰۹ و ۴۱۰.
- ۴- سبلانی، سید علی - اطلاعات سیاسی - اقتصادی، بهمن و اسفند ۱۳۷۷.
- ۵- گیانمehr، محمد ولی، اقتصاد تعاون، انتشارات دانشکده اقتصاد علامه طباطبائی، اسفند ۱۳۷۸.

کشاورزی می‌توانند در تعديل و حل بسیاری از مسائل دشواریهای کشاورزی و کشاورزان مؤثر افتد.

پایان سخن

یک شرکت تعاونی اعتباری کشاورزی که احتمالاً از عضویت کشاورزان و اعضای تعاونی‌های کوچک تشکیل می‌شود معمولاً حدود احتیاجات اعتباری کشاورزان را می‌شناسد و اساس کار جمع آوری پس اندازهای کشاورزان و روستائیان و استفاده بهی از آنها را برای تخصیص به موقع اعتبارات کوتاه مدت، میان مدت و پی‌ریزی اقتصاد روستایی منظم انجام می‌دهد. بعد از تشکیل چنین شرکتهایی می‌توان از ادغام واحدهای کوچک اعتباری بانکهای تعاونی و اتحادیه‌های اعتباری مرکزی تعاون را به وجود آورد که در اخذ استقرار و تخصیص منابع به فعالیتهای بخش کشاورزی که در آن مهارت فنی بیشتری دارد و همچنین در سطح وسیع تری شرکتهای تعاونی اعتباری عضو را تحت پوشش اعتباری قرار می‌دهند. این امر علاوه بر رفع معضلات و مشکلات مالی